

Bruselis, 2020 12 02
COM(2020) 786 final

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Kaip apsaugoti nuo COVID-19 žiemą

1. SUDĖTINGOS APLINKYBĖS

Artėjant 2020 m. pabaigai **visą pasaulį apėmusi pandemija tebeplinta**. Virusas SARS-CoV-2 geriau suprantamas, sveikatos priežiūros sistemos visoje ES geriau pasirengusios, tačiau dėl didelio atvejų skaičiaus gali greitai sutrikti net ir geriausiai pasirengusios ligoninės darbas ir žlugti geriausios sukurtos strategijos.

ES kas 17 sekundžių dėl COVID-19 miršta žmogus. Būtina kontroliuoti viruso plitimą ir išvengti dar daugiau mirčių ir sunkių ligų. Esant šioms sudėtingoms aplinkybėms, artėjantis atostogų laikotarpis kelia ypač didelį pavojų dėl temperatūros kritimo ir atitinkamai artimesnio žmonių bendravimo. Šis šventinis laikotarpis bus kitoks – individuali ir kolektyvinė atsakomybė padės išgelbėti žmonių gyvybę. **Šiame komunikate valstybėms narėms pateikiama rekomendacijų siekiant sumažinti COVID-19 atvejų skaičių ir išsaugoti iki šiol padarytą pažangą.** Kitų metų pradžioje bus pateikta daugiau rekomendacijų, siekiant sukurti išsamią COVID-19 plitimo kontrolės sistemą, pagrįstą iki šiol įgytomis žiniomis ir patirtimi bei naujausiomis esamomis mokslinėmis gairėmis.

Griežtos kontrolės priemonės, kurias visos ES šalys nuo šių metų kovo mėn. įgyvendina reaguodamos į pirmąją pandemijos bangą, padėjo sėkmingai sulėtinti viruso plitimą ir smarkiai sumažinti COVID-19 ir hospitalizavimo atvejų skaičių – taip išgelbėta gyvybių visame žemyne.

Vasaros laikotarpiu skaičiai stabilizavosi. Apribojimų sušvelninimas (iš dalies tai padaryti buvo paprasčiau dėl vasaros temperatūros) suteikė labai reikalingą postūmį socialinės europiečių gerovės ir dėl pandemijos sunkiai paveiktos ekonomikos srityse. Tačiau rudenį išaugę rodikliai rodo riziką, kad nebus galima tikėtis greitų epidemiologinės padėties pokyčių, taip pat kad **priemonės gali būti švelninamos tik tada, jei padaryta pažanga mažinant pandemiją ir jei užtikrintas pakankamas pajėgumas testuoti, atsekti sąlytį turėjusius asmenis bei gydyti pacientus.** Sveikatos priežiūros paslaugos ir sveikatos priežiūros darbuotojai vėl patiria didžiulį spaudimą. Dėl to daugelis Europos šalių spalio mėn. pradėjo taikyti naujas izoliavimo priemones ir griežtus socialinius apribojimus.

Iš naujausių epidemiologinės padėties rodiklių matyti, kad, nuo spalio mėn. vėl pradėjus taikyti apribojimus dėl COVID-19, viruso perdavimo atvejų ima mažėti. Be to, vakcinos nuo COVID-19 gamintojai ėmė skelbti perspektyvius jos veiksmingumo rezultatus. Per pastarąsias savaites bendrovės „Pfizer / BioNTech“¹ ir „Moderna“² spaudoje paskelbė, jog iš pirmųjų tyrimų rezultatų matyti, kad vakcinos veiksmingumo rodiklis siekia apie 95 proc. ir jos šalutinis poveikis minimalus, paskui pasirodė bendrovės „AstraZeneca“³ pranešimas, kad jos sukurtos potencialios vakcinos vidutinis veiksmingumas vidutiniškai siekia 70 proc. Šias ir kitas vakcinas, siekiant užtikrinti jų saugumą ir veiksmingumą, laipsniškai griežtai peržiūrės Europos vaistų agentūra. Per ateinančias savaites, jeigu bus gauti teigiami nepriklausomo mokslinio vertinimo rezultatai, turėtų būti suteiktas pirmasis ES saugios ir veiksmingos COVID-19 vakcinos leidimas, užtikrinsiantis, kad valstybės narės ir jų piliečiai pagaliau turėtų galimybę gauti vakcinas, jas įgyjant pagal ES išankstines sutartis.

¹ <https://www.pfizer.com/news/press-release/press-release-detail/pfizer-and-biontech-announce-vaccine-candidate-against>

² <https://investors.modernatx.com/news-releases/news-release-details/modernas-covid-19-vaccine-candidate-meets-its-primary-efficacy>

³ <https://www.astrazeneca.com/media-centre/press-releases/2020/azd1222h1r.html>

Kai leidimas bus suteiktas, prioritetinių grupių asmenys tikriausiai greitai galės skiepytis, tačiau prireiks laiko, kol vakcinosis nuo COVID-19 bus plačiau prieinamos. Taigi ES ir jos valstybėms narėms reikia tarpinės strategijos, kad būtų galima valdyti padėtį per ateinančius mėnesius, kol bus paskiepyta pakankama kritinė masė ir pasijaus vakcinų apsauginis poveikis.

Šis komunikatas parengtas remiantis Komisijos gairėmis ir rekomendacijomis dėl COVID-19 priemonių, paskelbtomis balandžio⁴, liepos⁵ ir spalio⁶ mėn. Jame aprašomos **kelios priemonės, kurias valstybės narės, visapusiškai atsižvelgdamos į savo kompetenciją, visų pirma sveikatos srityje, turėtų apsvarstyti formuodamos nacionalinį požiūrį į tvaresnę pandemijos valdymą artimiausiais mėnesiais, įskaitant šventinį metų pabaigos laikotarpį.** Komunikate aprašomi tiek socialinio ir ekonominio gyvenimo apribojimai, tiek veiksmai, kuriais stiprinamos sveikatos priežiūros sistemos, reaguojančios kovojant su pandemija. Šiomis kartu taikomomis priemonėmis, taip pat glaudžiai bendradarbiaujant Europos lygmeniu, stiprinamas koordinuotas požiūris į žiemą taikomas plitimo valdymo priemones ir naujų COVID-19 infekcijos protrūkių ES mažinimą.

Kaip ir anksčiau, **sprendimai turi būti priimami koordinuotai ir tikslingai.** Atskirai taikomos priemonės susilpnins bendrą atsaką į pandemiją, sužlugdys padarytą pažangą ir lems ilgesnį didelio sergamumo laiką bei visas žinomas neigiamas pasekmes. **Koordinavimas ES lygmeniu ir su kaimyniniais regionais itin svarbus sprendžiant tarpvalstybinius klausimus,** mažinant vis didėjantį atvejų skaičių bei ilgalaikį neigiamą ekonominį ir socialinį poveikį. Taigi ES kaimyninės šalys, ypač tos, kurios stebėtojo teisėmis dalyvauja ES sveikatos saugumo komitete, taip pat raginamos drauge taikyti šias priemones.

2. TOLIAU SVARBIAUSIA – IŠLAIKYTI FIZINĮ ATSTUMĄ IR TURĖTI MAŽIAU KONTAKTŲ SU KITAIS ASMENIMIS

Esamos visoje ES įgyvendinamos priemonės ir toliau bus svarbiausios visuomenės sveikatos apsaugos priemonės COVID-19 protrūkiams kontroliuoti ir valdyti. Tarp šių priemonių – fizinio atstumo laikymasis ir socialinių kontaktų ribojimas, kaukių dėvėjimas visose vietose, jei įmanoma – nuotolinio darbo sprendimų taikymas, viešųjų vietų uždarymas bei vidaus ir lauko susibūrimuose leidžiamo asmenų skaičiaus ribojimas. Kartu užtikrinamas platesnio masto testavimas ir sąlytį turėjusių asmenų atsekimas. Neįmanoma pervertinti šių priemonių svarbos, nes paaiškėjo, kad jos yra esminės lėtinant viruso plitimą ir gelbėjant žmonių gyvybę.

Kai kurios iš šių priemonių yra veiksmingos, tačiau jos daro didelį neigiamą poveikį bendrai žmonių gerovei, visuomenės veikimui ir ekonomikai. Tačiau greitą viruso perdavimą ir su juo susijusią riziką gali padidinti kultūrinės tradicijos, kaip antai metų pabaigos šventės ir susirinkimai. Dėl tradicinių viešų susibūrimų neišvengiamai kyla pavojus, kad jie gali lemti itin didelį ligos plitimą, kuris gali turėti poveikio susibūrimuose dalyvaujantiems asmenims ir platesnei visuomenei. Šaltesnės oro sąlygos taip pat reiškia, kad žmonių sambūriai dažnai vyksta patalpose, taigi viruso perdavimo rizika kur kas didesnė.

Todėl Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras (toliau – ECDC) pabrėžė, kad **bendruomenės lygmens plitimo mažinimo priemonės, apimančios ir esamas priemones,**

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52020JC0011>

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52020DC0318>

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0687&from=LT>

turėtų būti pagrįstos duomenimis apie vietos epidemiologinę padėtį ir taikomos atsižvelgiant į viruso plitimo bendruomenėje lygį⁷. Priimant sprendimą dėl optimalios bendruomenės lygmens plitimo mažinimo priemonių įgyvendinimo strategijos reikia atsižvelgti ne tik į epidemiologinę padėtį, bet ir į tikslinės populiacijos ypatumus. Turėtų būti siekiama kuo veiksmingiau ir tikslingiau įgyvendinti bendruomenės lygmens plitimo mažinimo priemones ir kuo labiau sumažinti jų poveikį žmonėms, visuomenei ir ekonomikai. Reikėtų kuo plačiau taikyti veiksmingą metodą – **vengti trijų didžiausių grėsmių: uždarytų patalpų, sambūrių ir artimo kontakto su kitais asmenimis.**

Piliečių ir bendruomenių pasitikėjimas labai svarbus bet kokio veiksmo sėkmei. Labiau tikėtina, kad tai bus pasiekta, jei priemonės bus aiškios, proporcingos, apie jas bus skaidriai pranešama ir jos nebus pernelyg dažnai keičiamos. Taigi valstybėms narėms būtų naudinga atsižvelgiant į vietos ir nacionalinius visuomenės sveikatos ir sveikatos priežiūros sistemų pajėgumus nustatyti kiekybinius ir epidemiologinius tikslus ir apie juos informuoti. Būtų geriausia, jeigu kuriant šias tikslines priemones būtų atsižvelgiama į įžvalgas apie judumo modelius ir vaidmenį ligos plitimo ir izoliavimo srityje. Remdamasi apibendrintais anoniminiais judriojo ryšio tinklų operatorių teikiamais duomenimis, Komisija sukūrė judumo vaizdavimo platformą, kuria galima naudotis siekiant gauti įžvalgų apie judumą⁸ ir sukurti įrankių, kurie padėtų parengti tiksliau orientuotas priemones. Įžvalgos apie judumą taip pat naudingos pradėtų taikyti priemonių veiksmingumo stebėsenai.

ECDC pabrėžė, kad politikos formuotojai turėtų atsižvelgti į tai, kad nuo priemonių įvedimo iki pastebimo jų poveikio epidemijos plitimo trajektorijai pasireiškimo gali praeiti iki 40 dienų, t. y. gerokai ilgiau nei infekcijos inkubacinis laikotarpis. Tai gali būti susiję su laiku, kurio reikia, kad įsigaliojusių elgsenos pokyčiai ir sutrumpėtų perdavimo grandinės, taip pat su vėlavimu pateikti duomenis⁹. Turime išmokti pamoką, kad, prieš laipsniškai panaikinant priemonę, labai svarbu nuodugniai įvertinti jos poveikį.

Nors COVID-19 infekcijos rodikliai kai kuriose ES šalyse pamažu pradeda stabilizuotis, net jei absoliutinis rodiklis yra didelis, apie galimą esamų apribojimų švelninimą reikia svarstyti labai atsargiai, siekiant užtikrinti, kad ateityje protrūkių būtų kuo mažiau ir kad būtų įmanoma juos kontroliuoti. Neseniai ECDC paskelbtame leidinyje¹⁰ nurodyta, kad, remiantis matematiniu modeliavimu ir esama epidemiologine padėtimi, jeigu šalys gruodžio 7 d. panaikintų visas taikomas priemones, hospitalizavimo atvejų skaičius dėl to galėtų išaugti maždaug gruodžio 24 d. Kita vertus, jei šalys visas taikomas priemones panaikintų gruodžio 21 d., jų ligoninėse COVID-19 pacientų atitinkamai padaugėtų nuo pirmosios 2021 m. sausio mėn. savaitės. **Šis modeliavimas rodo, kad, dabartinėmis ES epidemiologinėmis aplinkybėmis, kontrolės priemonių panaikinimas būtų sunkiai pateisinamas.** Valstybės narės raginamos priimant sprendimus remtis scenarijais grindžiamu modeliavimu¹¹.

⁷ <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/covid-19-guidelines-non-pharmaceutical-interventions-september-2020.pdf>. Žr. priede pateiktą infografiką.

⁸ <https://ec.europa.eu/jrc/en/news/coronavirus-mobility-data-provides-insights-virus-spread-and-containment-help-inform-future>

⁹ <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/covid-19-guidelines-non-pharmaceutical-interventions-september-2020.pdf>

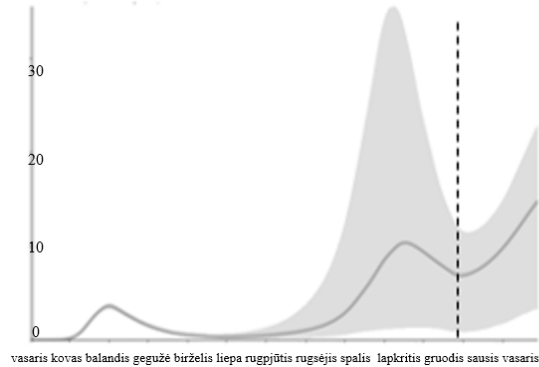
¹⁰ <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/covid-forecasts-modelling-november-2020.pdf>

¹¹ Europos Komisijos jungtinis tyrimų centras paskelbė atvirojo matematinio modeliavimo priemonių rinkinį, skirtą scenarijais grindžiamam modeliavimui: <https://github.com/ec-jrc/COVID-19>.

1 pav. Galimas plitimo padidėjimas dėl priemonių panaikinimo metų pabaigos švenčių laikotarpiu (šaltinis – ECDC).

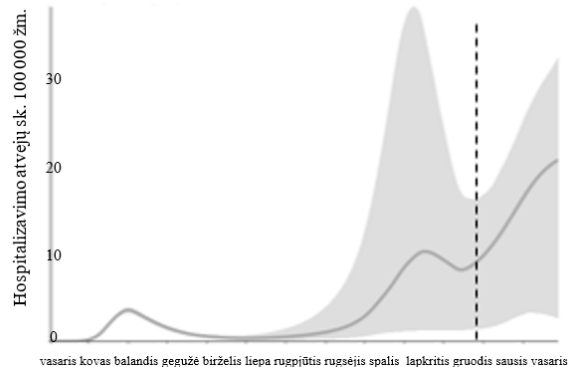
Užsikrėtusiųjų COVID-19 hospitalizavimo atvejų skaičius 100 000 žmonių

Darant prielaidą, kad neseniai įvestos priemonės bus atšauktos 2020 m. gruodžio 21 d.

Užsikrėtusiųjų COVID-19 hospitalizavimo atvejų skaičius 100 000 žmonių

Darant prielaidą, kad neseniai įvestos priemonės bus atšauktos 2020 m. gruodžio 7 d.

Toliau pateikiamos politikos gairės dėl bendruomenės lygmens plitimo mažinimo priemonių – jos ypač svarbios artėjančiu metų pabaigos laikotarpiu ir kai kurios valstybės narės jau pradėjo svarstyti jų įgyvendinimą. Komisija primygtinai ragina valstybes nares atsižvelgti į šias gaires.

VALSTYBĖMS NARĖMS REKOMENDUOJAMI VEIKSMAI

- Toliau taikyti fizinio atstumo laikymosi, kaukių dėvėjimo, rankų plovimo ir kitas higienos užtikrinimo priemonės, nes jos ir toliau išlieka svarbiausios pažabojant viruso plitimą žmonių sambūriuose patalpose ir lauke, taip pat šeimose, kuriose yra didesnę riziką patiriančių asmenų.
- Nustatyti priemonės, kuriomis, visų pirma jeigu taikomos apribojimo ir izoliavimo priemonės, būtų užtikrinama tinkama pažeidžiamų asmenų priežiūra. Tai gali būti, pavyzdžiui, pagyvenę žmonės, gyvenantys vieni arba stacionariosios globos įstaigose (jiems ir toliau būtina užtikrinti galimybę gauti sveikatos priežiūros ir rūpybos paslaugas, taip pat taikyti vienišumo ir vienatvės prevencijos priemonės), psichikos ligomis sergantys asmenys ir asmenys, patiriantys benamystę. Taip pat užtikrinti, kad neįgaliesiems būtų prieinamais būdais teikiama tinkama priežiūra ir informacija.
- Apsvarstyti galimybę neleisti jokių masinių susibūrimų ir apibrėžti aiškius išskirtiniams galimiems įvykiams taikomus kriterijus, pavyzdžiui, didžiausių leistinų žmonių skaičių susibūrimuose patalpose ir lauke, taip pat specialias kontrolės priemones.
- Nustatyti aiškius kriterijus, taikomus nedideliems žmonių susibūrimams ir nedideliems renginiams, pavyzdžiui, didžiausių leidžiamų asmenų skaičių, siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi fizinio atstumo užtikrinimo taisyklių ir kad būtų dėvimos kaukės.
- Toliau taikyti aiškius kriterijus šeimos narių sambūriams (t. y. didžiausių žmonių skaičių šeimos narių sambūriuose).
- Nusprendus laikinai sušvelninti taisykles dėl žmonių susibūrimų ir renginių, kartu turėtų būti taikomas griežtas reikalavimas asmenims izoliuotis tam tikrą skaičių dienų (pageidautina – ne mažiau kaip septynias) iki susibūrimo ir po jo.
- Skatinti darbdavius, jeigu įmanoma, leisti žmonėms keliomis dienomis (pageidautina – maždaug septyniomis) anksčiau pradėti dirbti iš namų arba iš vietos, kurioje jie ketina praleisti savo metų pabaigos šventes, taip pat ten pasilikti keliomis dienomis ilgiau po švenčių. Taip darbuotojai turės galimybę izoliuotis iki dalyvavimo susibūrimuose ar

šeimos narių sambūriuose arba renginiuose ir (arba) prieš grįždami į darbą. Nesant galimybės dirbti nuotoliniu būdu, darbdaviai privalo nustatyti priemones, kuriomis būtų užtikrintas saugus grįžimas į darbą¹².

- *Nusprendus sušvelninti apribojimus, taikyti rekomendaciją asmenims matytis tik šeimos rate, t. y. kad žmonės būtų raginami praleisti švenčių dienas su tais pačiais asmenimis ir mažinti kontaktus su kitais.*
- *Priminti piliečiams, kad jie turėtų būti ypač atsargūs kontaktuodami su vyresnio amžiaus šeimos nariais arba asmenimis, priklausančiais tam tikroms grupėms, kurioms gresia pavojus susirgti sunkia COVID-19 forma, pavyzdžiui, lėtinėmis ligomis sergančiais asmenimis¹³.*
- *Įvesti arba palikti galioti naktines komendanto valandas.*
- *Teikti patarimus ir rekomendacijas dėl asmenų, atvykstančių nakvoti, ir dėl apsilankymų namų ūkiuose (ypač nustačius naktines komendanto valandas).*
- *Skatinti organizuoti internetinius žmonių susibūrimus ir renginius, pavyzdžiui, metų pabaigos šventes su kolegomis.*
- *Siekiant sumažinti perdavimo riziką laikotarpiu po švenčių, apsvarstyti galimybę pratęsti mokyklinių atostogų laikotarpį arba nustatyti mokymosi internetu laikotarpį – taip būtų užtikrintas apsaugos laikotarpis ir išvengta infekcijų patekimo į mokyklas. Tokiais atvejais bus svarbu nurodyti konkrečią datą, kai lieka keletas dienų iki grįžimo į mokyklą, iki kurios šeimos, kuriose yra vaikų ir pedagogų, turėtų būti grįžusios namo, jeigu buvo išvykusios.*
- *Dėl apeigų – apsvarstyti galimybę vengti didelių apeigų arba galimybę jas transliuoti internetu, per televiziją ar radiją, taip pat galimybę skirti konkrečias vietas kartu sėdėti artimiausiems šeimos nariams (šeimos ratui) ir uždraudimą visiems kartu giedoti. Šiuose sambūriuose ypač svarbu dėvėti kaukes.*

3. DAUGIAU TESTUOTI IR DIDINTI SĄLYTĮ TURĖJUSIŲ ASMENŲ ATSEKAMUMĄ

Toliau labai svarbu testuoti ir užtikrinti sąlytį turėjusių asmenų atsekamumą, kad būtų galima vykdyti COVID-19 pandemijos stebėseną, valdyti jos plitimą ir ją mažinti. Sąlytį turėjusių ir ateityje galinčių turėti asmenų atsekimas – **labai svarbi priemonė siekiant nustatyti infekcijų židinius ir išvengti tolesnio ligos perdavimo.**

Veiksmingas testavimas taip pat labai svarbus užtikrinant sklandų bendrosios rinkos veikimą, nes taip suteikiama galimybė taikyti tikslines izoliavimo arba karantino priemones. Testavimas ir sąlytį turėjusių asmenų atsekimas bus labai svarbūs įgyvendinant kontrolės strategijas, ypač siekiant stebėti bet kokio priemonių švelninimo poveikį. Kaip Komisija jau pabrėžė spalio 28 d. priimtame Komunikate dėl papildomų reagavimo į COVID-19 priemonių¹⁴, ES šalys turi, remiamos Komisijos, imtis skubių veiksmų, kad būtų pašalinti esami trūkumai, susiję su testavimo prieinamumu, testavimo pajėgumu, testavimo medžiagų trūkumu ir pernelyg ilgu testo atlikimo laiku (laiku nuo prašymo atlikti testą iki rezultatų gavimo), nes visa tai trukdo veiksmingai įgyvendinti plitimo mažinimo priemones ir greitai atsekti sąlytį turėjusius asmenis.

¹² <https://osha.europa.eu/lt/publications/covid-19-back-workplace-adapting-workplaces-and-protecting-workers/view>

¹³ <https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19/latest-evidence>

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0687&from=LT>

Į tai atsižvelgdamos valstybės narės vis rimčiau svarsto apie galimybę naudoti greituosius antigenų testus – tai naujos kartos greitesni ir pigesni COVID-19 testai ir juos naudojant rezultatus dažnai galima sužinoti greičiau nei per 30 minučių. Specialioje Komisijos rekomendacijoje¹⁵, kurioje aptariamas šių testų naudojimas, šalims pateikiamos gairės dėl jų naudojimo. Visų pirma vis svarbesni du aspektai: nepriklausoma testų klinikinės validacija ir greitųjų antigenų testų rezultatų tarpusavio pripažinimas tarp šalių. Sveikatos saugumo komitete nuolat dalijamasi patirtimi, susijusia su greitųjų antigenų testų rezultatų tarpusavio pripažinimu, taip pat duomenimis, naujais įrodymais ir leidiniais apie ES šalių atliktus tyrimus klinikinės validacijos srityje, be to, nuolat vyksta diskusijos šiais klausimais.

Specialiose ECDC gairėse dėl greitųjų antigenų testų¹⁶ atkreipiamas dėmesys į svarbiausias galimybes, atsirandančias naudojant šiuos testus, t. y. galimybes greitai nustatyti labai užkrečiamus atvejus ir padėti greitai izoliuotis, kad būtų išvengta tolesnio ligos perdavimo.

Siekdamos nustatyti papildomų priemonių, taikytinų kartu su įprastinėmis sąlytį turėjusių asmenų atsekimo priemonėmis, dauguma valstybių narių, remdamosi rekomendacija¹⁷ ir priemonių rinkiniu, jau pradėjo naudoti nacionalinę sąlytį turėjusių asmenų atsekimo ir įspėjimo programėlę ir jungiasi prie Europos sietinio tinklų sietuvo serverio (angl. European Federated Gateway Server, EFGS). Kuo daugiau žmonių naudojami programėle, tuo labiau tikėtinas teigiamas poveikis kovojant su virusu. Taigi kuo daugiau valstybių narių pradės naudoti programėlę ir prisijungs prie EFGS, tuo veiksmingesnės bus šios technologijos. Kad būtų lengviau įgyvendinti skaitmenines sąlytį turėjusių asmenų atsekimo priemones, labai svarbu valstybėse narėse sukurti veiksmingas netiesioginio aptarnavimo sistemas. Taip pat svarbu nustatyti mechanizmus, kuriuos taikant piliečiams būtų greitai suteikiama aiški informacija apie tai, ką daryti. Piliečiai skatinami atsisiųsti nacionalinę programėlę ir prisidėti prie pandemijos įveikimo.

VALSTYBĖMS NARĖMS REKOMENDUOJAMI VEIKSMAI

- *Užtikrinti pakankamą testavimo pajėgumą, medžiagas ir nustatyti tikslą atlikti tam tikrą skaičių testų 100 000 gyventojų.*
- *Užtikrinti galimybę piliečiams lengvai ir nemokamai išsitiirti ir greitai gauti tyrimo rezultatus.*
- *Sutelkti pastangas siekiant užtikrinti trumpą testo atlikimo laiką, kad būtų lengviau greitai nustatyti teigiamo COVID-19 testo rezultato atvejus. Atliekant atvirkštinės transkripcijos polimerazės grandininę reakciją (toliau – AT-PGR), testo atlikimo laikas turėtų būti trumpesnis nei 24 valandos, o esant ribotam AT-PGR testavimo pajėgumui ir ilgėjant testo atlikimo laikui, prireikus būtų galima apsvarstyti galimybę naudoti greituosius antigenų testus.*
- *Prireikus iširti greitųjų testų, papildančių AT-PGR, naudojimo galimybes ir sutelkti pastangas į ankstyvą daugelio infekcinių atvejų nustatymą ir greitą užsikrėtusių asmenų izoliavimąsi.*

¹⁵

https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/preparedness_response/docs/sarscov2_rapidantigentests_recommendation_en.pdf

¹⁶ <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/Options-use-of-rapid-antigen-tests-for-COVID-19.pdf>

¹⁷ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_20_670

- *Greituosius antigenų testus geriausia naudoti esant dideliame ligos išplitimui ir juos atlikti ne vėliau kaip per penkias dienas po simptomų atsiradimo.*
- *Turėtų būti atliekama greitųjų antigenų testų nepriklausoma klinikinė validacija ir turėtų būti užtikrintas testų rezultatų tarpusavio pripažinimas tarp šalių, kaip aprašyta spalio 28 d. paskelbtoje Komisijos rekomendacijoje.*
- *Didinti skaitmeninės sąlytį turėjusių asmenų atsekimo ir išspėjimo programėlės arba atitinkamais atvejais – įprastinių sąlytį turėjusių asmenų atsekimo priemonių naudojimą.*

4. SAUGIŲ VIETOS IR TARPVALSTYBINIŲ ES KELIONIŲ UŽTIKRINIMAS

Šiuo metu dauguma valstybių narių pataria atsisakyti visų kelionių, išskyrus labai svarbias keliones, ir dauguma valstybių sieną kirtusiems asmenims taiko atsekamumo ir (arba) karantino reikalavimus. Siekdama išvengti susiskaidymo ir trikdymo bei padidinti aiškumą ir nuspėjamumą piliečiams ir įmonėms, spalio 13 d. Taryba priėmė rekomendaciją dėl suderinto požiūrio į laisvo judėjimo apribojimą reaguojant į COVID-19 pandemiją¹⁸. Rekomendacijoje teigiama, kad priemonės, kuriomis ribojamas laisvas judėjimas siekiant apsaugoti visuomenės sveikatą, turi būti proporcingos ir nediskriminuojamojo pobūdžio, taip pat kad jos turi būti panaikintos, kai tik tai tampa įmanoma atsižvelgiant į epidemiologinę padėtį. Remdamasis rekomendacija, ECDC kas savaitę skelbia raudonos, geltonos ir žalios spalvų žemėlapi, kuriame naudojami sutarti kriterijai ir ribos¹⁹.

Valstybės narės, kuriose tikėtinas kelionių suintensyvėjimas – tiek vietoje, tiek tarp valstybių narių, ypač per metų pabaigos šventinį sezoną, turės kruopščiai susiplanuoti galimas priemones. Oro uostai, autobusų stotys, geležinkelio stotys, viešasis transportas, degalinės ir poilsio zonos – tai vietos, kuriose keliautojai gali užsikrėsti virusu per orą ir paviršius. Keliautojams turėtų būti teikiamos atitinkamos konsultacijos ir tikralaikė informacija apie taikomus apribojimus ir visuomenės sveikatos rekomendacijas²⁰, taip pat šiose vietose turėtų būti atsakingai laikomasi fizinio atstumo, dėvimos kaukės ir laikomasi griežtų higienos taisyklių.

Žiemos mėnesiais visoje ES populiarus žiemos turizmas. Atsižvelgdamos į tarpvalstybinius žiemos turizmo aspektus, valstybės narės turėtų atidžiai apsvarstyti galimybę taikyti bendrą požiūrį, pagrįstą koordinavimu, darnumu ir moksliniais įrodymais. Šis klausimas galėtų būti aptartas pagal integruoto politinio atsako į krizes (toliau – IPCR) mechanizmą, remiantis ECDC mokslinėmis gairėmis.

Nors kelionės yra vienas iš rizikos veiksnių, apskritai aukštas COVID-19 perdavimo lygis valstybėse narėse reiškia, kad šiuo metu ES tarpvalstybinės kelionės nekelia didelės papildomos rizikos. Dėl kelionių lėktuvu, atsižvelgdami į esamą epidemiologinę padėtį ES / EEE ir Jungtinėje Karalystėje, taip pat remdamiesi esamais duomenimis, ECDC ir Europos Sąjungos aviacijos saugos agentūra (toliau – EASA) nerekomenduoja taikyti oro transportu keliaujantiems asmenims karantino ir (arba) testavimo dėl SARS-CoV-2

¹⁸ <https://data.consilium.europa.eu/do/document/ST-11689-2020-REV-1/en/pdf>, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H1475&qid=1606654681442&from=EN>

¹⁹ <https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19/situation-updates/weekly-maps-coordinated-restriction-free-movement>

²⁰ Pavyzdžiui, <https://reopen.europa.eu/>.

priemonių, jeigu keliaujama iš zonų arba į zonas, kuriose epidemiologinė padėtis panaši, – tai aprašyta lapkričio 30 d. paskelbtose lėktuvų keleivių testavimo dėl COVID-19 ir karantino priemonių taikymo gairėse. Šiais atvejais svarbu užtikrinti geresnę informacijos teikimą: tai apima paprastas keleivio buvimo vietos anketas (jei įmanoma – suskaitmenintos) užpildymo procedūras; veiksmingą tarpvalstybinės informacijos ir sąlytį turėjusių asmenų atsekimo pajėgumo ryšį bendruomenėje, visapusiškai laikantis duomenų apsaugos taisyklių; koordinuotą aviacijos suinteresuotųjų subjektų ir visuomenės sveikatos institucijų, taip pat turistų apgyvendinimo įstaigų komunikaciją.

Siekiant padidinti sąlytį turėjusių asmenų atsekimo pajėgumus tarpvalstybiniu mastu, valstybės narės raginamos remti nuolatinės pastangas dar iki 2020 m. pabaigos kelionių sezono sukurti bendrą ES skaitmeninę keleivio buvimo vietos anketą ir prisijungti prie EASA sukurtos oro transporto mainų platformos. Kuo daugiau šalių dalyvauja, tuo didesnė nauda – greitesnis ir paprastesnis kelionių metu sąlytį turėjusių asmenų atsekamumas.

Jei valstybės narės nuspręstų pratęsti arba įvesti su kelionėmis susijusį karantiną, jos turėtų tai daryti laikydamosi Tarybos rekomendacijoje 2020/1475 dėl suderinto požiūrio į laisvo judėjimo apribojimą reaguojant į COVID-19 pandemiją nustatytų principų ir susitarti dėl bendro požiūrio, kaip koordinuoti savo priemones ir apie jas informuoti piliečius iki joms įsigaliojant. Šis klausimas turėtų būti aptartas pagal IPCR mechanizmą.

VALSTYBĖMS NARĖMS REKOMENDUOJAMI VEIKSMAI

- *Jei įmanoma, raginti asmenis, ketinančius keliauti, pasiskiepyti nuo sezoninio gripo.*
- *Stiprinti informavimo kampanijas siekiant griežtai atgrasyti nuo keliavimo asmenis, kuriems pasireiškia COVID-19 simptomų.*
- *Jei įmanoma, reikėtų padidinti viešojo transporto pasirinkimo galimybes ir pajėgumus, kad būtų sumažinta sambūrių tikimybė, ypač tomis dienomis arba tuo metu, kai tikėtinas palyginti didesnis keleivių skaičius, ir užtikrinta galimybė laikytis fizinio atstumo. Viešajame transporte turėtų būti privaloma dėvėti kaukes, visos transporto priemonės turėtų būti gerai vėdinamos.*
- *Užtikrinti, kad transporto, turizmo ir kitų pažeidžiamų sektorių darbuotojams būtų teikiama būtina informacija ir apsaugos priemonės jų pačių sveikatai ir saugai užtikrinti.*
- *Užtikrinti, kad nebūtų reikalaujama taikyti keleivių karantino ir testavimo priemonių, tačiau jei jos taikomos (t. y. ligos perdavimo atvejų rodikliui šalyje sumažėjus beveik iki nulio), būtina užtikrinti, kad šie reikalavimai būtų proporcingi, nediskriminuojamojo pobūdžio, kad apie juos būtų aiškiai pranešta ir kad jie būtų lengvai vykdomi, taip pat įvertinti, kaip testavimas padėtų atšaukti karantiną ar kitus keleiviams taikomus apribojimus.*
- *Tuo atveju, kai karantino reikalavimai nustatomi keliaujantiems iš didelės rizikos zonos, reikėtų apsvarstyti galimybę sutrumpinti būtino karantino laiką, jei praėjus 7 dienoms po grįžimo PGR tyrimas būtų neigiamas.*
- *Užtikrinti, kad kelionių infrastruktūra, įskaitant kontrolės punktus, būtų, laikantis galiojančių higienos protokolų, parengta, aprūpinta įranga ir personalu, kad būtų kuo labiau sumažinta rizika keliautojams, iki minimumo mažinant laukimo laiką, sambūrių ir grūsčių tikimybę.*
- *Užtikrinti, kad nacionalinės priemonės būtų suderintos su Tarybos rekomendacijoje 2020/1475 dėl suderinto požiūrio į laisvo judėjimo apribojimą reaguojant į COVID-19 pandemiją patektais principais ir mechanizmais.*

- *Prisijungti prie EASA sukurtos mainų platformos, kad, remiantis keleivio buvimo vietos anketos duomenimis, būtų sustiprinti sąlytį turėjusių asmenų atsekimo pajėgumai ir būtų remiamos pastangos sukurti bendrą ES skaitmeninę keleivio buvimo vietos anketą.*

5. TEIKTI PIRMENYBĘ SVEIKATOS PRIEŽIŪROS SISTEMOS PAJĖGUMUI IR DARBUOTOJAMS

Pacientų skaičius daugelio ES šalių ligoninėse ir intensyviosios terapijos skyriuose (toliau – ITS) bei į ligonines guldomų pacientų skaičius kol kas yra didelis ir vis didėja, todėl labai svarbu ir toliau daugiausia dėmesio skirti ir pirmenybę teikti sveikatos priežiūros sistemos pajėgumui ir darbuotojams. Kadangi didelė tikimybė, jog, sušvelninus taikomas priemones, taip pat dėl šventinio laikotarpio COVID-19 atvejų padaugės, ES valstybės narės turėtų užtikrinti, kad jų sveikatos priežiūros sistemos būtų pasirengusios galimam didesniam pacientų skaičiui. Valstybės narės turėtų vengti patirti pagrindinės įrangos ir medžiagų trūkumo riziką, taip pat jos turėtų užtikrinti didelį spaudimą patiriančių sveikatos priežiūros darbuotojų gerovę, nes nuo jų priklauso sistemos veikimas.

Ne tik ligoninės, bet ir pirminės sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai įvairiais būdais dalyvauja kovojant su infekcijų ir ligų pasekmėmis: koordinuotai ir skaidriai įgyvendindami medicininio rūšiavimo sistemą, testuodami, remdami karantiną ir imdamiesi psichosocialinių priemonių. Kai kurios Europos valdžios institucijos įsteigė karščiavimo klinikas – kaip pirminės sveikatos priežiūros punktus. Bendrosios praktikos gydytojų vaidmuo kontroliuojant COVID-19 plitimą bendruomenėje tampa vis svarbesnis dėl jų esminio vaidmens atliekant testavimą ir atsekant sąlytį turėjusius asmenis, taip pat tenkinant su COVID-19 nulemta diagnoze susijusius sveikatos priežiūros poreikius ir visų gyventojų sveikatos priežiūros poreikius. Siekdamos padidinti pajėgumą, daugelis šalių sukūrė papildomų sveikatos priežiūros vietų pertvarkytose patalpose arba mobiliosiose lauko ligoninėse, naudojosi socialinės rūpybos įstaigomis, taip pat taikė naujas viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės formas, kad galėtų socialiniu požiūriu atsakingu būdu reaguoti į šalies poreikius²¹.

Visų sveikatos priežiūros darbuotojų gerovės siekimas ir užtikrinimas išlieka neginčijamu prioritetu. ES valstybės narės turėtų visiems sveikatos priežiūros darbuotojams užtikrinti galimybę gauti tinkamas asmenines apsaugos priemones, taip pat galimybę gauti pagalbą paslaugas siekiant sumažinti poveikį psichikos sveikatai, sveikatos priežiūros specialistų dėl itin didelio streso patiriamą per krizę. Svarbu užtikrinti, kad sveikatos priežiūros specialistai galėtų laiku gauti psichikos pagalbą, ypač atsižvelgiant į naujausius įrodymus, iš kurių matyti, kad sveikatos krizės psichologinės pasekmės gali turėti ilgalaikį poveikį jų gerovei. Pavyzdžiui, Italijoje 2020 m. kovo mėn. atliktas sveikatos priežiūros darbuotojų tyrimas parodė, kad jiems, ypač pirminės grandies specialistams ir jaunoms moterims, vis dažniau pasireiškia streso, nerimo, depresijos ir nemigos simptomai. Ispanijoje atliktas tyrimas parodė, kad 2020 m. balandžio mėn. 57 proc. sveikatos priežiūros darbuotojų pasireiškė potrauminio streso sutrikimo simptomų²².

Be to, taip pat labai svarbu toliau teikti su COVID-19 nesusijusias sveikatos priežiūros paslaugas. Esama pandemija sukėlė ir tebekelia didelių pasekmių kitų ligų ir sveikatos

²¹ https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/expert_panel/docs/026_health_socialcare_covid19_en.pdf

²² https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/state/docs/2020_healthatglance_rep_en.pdf

sutrikimų, įskaitant vėžį, diagnostikai ir gydymui. Spartaus viruso plitimo bendruomenėje laikotarpiais pastebima laikinų sutrikimų įprastinių sveikatos priežiūros paslaugų ir ne skubiosios medicinos pagalbos paslaugų teikimo srityse. Pavyzdžiui, kelios šalys, kaip antai Italija, pranešė, kad per COVID-19 pandemiją labai sumažintas hospitalizuojamų ūminio miokardo infarkto pacientų skaičius, taip pat lygiagrečiai padidėjo mirčių ir komplikacijų rodikliai²³. Be to, Prancūzijoje vėžio diagnozių skaičius 2020 m. balandžio mėn. sumažėjo 35–50 proc., palyginti su 2019 m. balandžio mėn.²⁴, o Nyderlandų vėžio registre vėžio atvejų per savaitę sumažėjo 40 proc.²⁵. Taip yra nepaisant to, kad daugelis šalių pirmenybę teikia paslaugų teikimui vėžio, širdies ir kraujagyslių bei diabeto pacientams.

Be to, iš kraujo tiekimo ir naudojimo transfuzijai srities tyrimų matyti, kad šalys turėtų numatyti tai, jog dėl ligų ir visuomenės sveikatos srities apribojimų sumažės donorų ir bus prarasta svarbiausių darbuotojų²⁶. Nenumatytų atvejų planavimas apima ir pacientų pirmumo nustatymo politiką, taikytiną prognozuoto darbuotojų trūkumo atveju.

Medicininės priežiūros atidėjimas arba vengimas dėl COVID-19 taip pat kelia ypatingą susirūpinimą, nes dėl to gali padidėti sergamumo ir mirtingumo dėl ligų, kurios yra išgydomos ir išvengiamos, rizika ir padaugėti su COVID-19 tiesiogiai ar netiesiogiai susijusių mirčių. Nors nepaprastai svarbu kontroliuoti pandemiją, pastebimas didelis ilgalaikis poveikis asmenims, sergantiems neužkrečiamosiomis ligomis. Matyti, jog dėl šių ligų didėja COVID-19 sunkumas ir mirtingumo rizika, o ligą įveikusiems asmenims, sergantiems neužkrečiamosiomis ligomis, SARS-CoV-2 infekcija taip pat gali turėti įtakos anksčiau diagnozuotų klinikinių ligų progresavimui. Be to, dėl fizinio atstumo laikymosi ir karantino apribojimų mažėja fizinis aktyvumas ir daugėja kitų nesveiko gyvenimo įpročių, taigi atitinkamai padaugėja neužkrečiamųjų ligų rizikos veiksnių ir pasunkėja klinikiniai simptomai. Daugelis šalių pakeitė įprastinį pacientų valdymą, pavyzdžiui, atšaukė neskubius vizitus pas ambulatorinius pacientus, – tai turės svarbių pasekmių neužkrečiamosiomis ligomis sergančių pacientų valdymui, naujų ligų atvejų diagnozavimui, vaistų vartojimo režimo laikymuisi ir ligų progresavimui²⁷.

Komisija bendradarbiauja su farmacijos bendrovėmis siekdama užtikrinti galimybę gauti naujų gydomojo poveikio priemonių, pavyzdžiui, antikūnų (jas turi patvirtinti priežiūros institucijos), ir užtikrins, kad informacija apie pokyčius būtų greitai perduota valstybėms narėms.

VALSTYBĖMS NARĖMS REKOMENDUOJAMI VEIKSMAI

- *Užtikrinti, kad, atsižvelgiant į artėjantį šventinį sezoną, dėl didesnio hospitalizuojamų ir į intensyviosios terapijos skyrius (toliau – ITS) patenkančių asmenų skaičiaus būtų sustiprintos sveikatos priežiūros paslaugos, pavyzdžiui, būtų parengti specialūs veiklos testavimo per COVID-19 pandemiją planai, sustiprinti darbuotojų ir įrangos pajėgumai, kuriais užtikrinamas sveikatos priežiūros darbuotojų pajėgumo išsaugojimas, tačiau kartu suteikiama galimybė ir šiek tiek atsikvėpti.*

²³ De Rosa, Spaccarotella et al. 2020.

²⁴ https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/state/docs/2020_healthatglance_rep_en.pdf

²⁶ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352302620301861>

²⁷ <https://europepmc.org/article/pmc/pmc7248450>

- *Imtis priemonių, kad pirminės sveikatos priežiūros paslaugos būtų kuo labiau prieinamos siekiant sumažinti ligoninėms tenkanti spaudimą, be kita ko, išplečiant slaugytojų, vaistininkų ir bendruomenės sveikatos priežiūros darbuotojų funkcijas ir didinant naudojimąsi nuotolinės sveikatos priežiūros paslaugomis, kad būtų išsaugotas ne COVID-19 pacientų priežiūros tęstinumas.*
- *Atidžiai stebėti būtinos sveikatos priežiūros įrangos ir medžiagų pajėgumus ir naudotis atitinkamais Komisijos siūlomais centralizuotais viešaisiais pirkimais ir kita finansine parama, įskaitant Atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyvą²⁸.*
- *Šalys turėtų kurti integruotas strategijas savo sveikatos priežiūros sistemoms, užtikrindamos, kad būtų galima toliau teikti ir užtikrinti pacientų, turinčių su COVID-19 nesusijusių ligų ir negalavimų, priežiūrą.*
- *Toliau investuoti į naujų darbuotojų mokymą, be kita ko, naudojantis Europos internetiniu gydytojų tinklu ir kartu su Europos federacijomis (pavyzdžiui, Europos intensyviosios medicinos draugija) kuriant sveikatos priežiūros specialistams skirtus mokymų apie COVID-19 modulius (taip pat ir per virtualiąją akademią).*
- *Raginti piliečius toliau naudotis visomis būtinomis medicinos paslaugomis, įskaitant teikiamas ligoninėse.*
- *Sveikatos priežiūros įstaigos taip pat turėtų užtikrinti, kad jau dabar ir per ateinančius mėnesius būtų prieinamos ir tinkamai naudojamos labiausiai apsaugančios asmeninės apsaugos priemonės siekiant apsaugoti pacientų ir gyventojų priežiūros paslaugas teikiančius asmenis.*
- *Padėti sveikatos priežiūros darbuotojams įveikti padidėjusį pandemijos sukeltą spaudimą (pavyzdžiui, diegiant nemokamas pagalbos linijas, nemokamas tarpusavio paramos paslaugas, teikiant informaciją, padedančią apsaugoti gerovę ir psichikos sveikatą).*

6. PANDEMIJOS SUKELTO NUOVARGIO PROBLEMOS SPRENDIMAS

Šį rudenį atsinaujinus COVID-19 plitimui, europiečiams neišvengiamai kilo nusivylimas dėl būtinų apribojimų, nes manyta, jog tai jau praeities dalykas. Pasaulio sveikatos organizacijos (toliau – PSO) duomenimis, apie 60 proc. Europos regiono šalių piliečiai šiuo metu patiria tam tikrą pandemijos sukeltą nuovargį²⁹. Žmonės pavargo imtis būtinų atsargumo veiksmų, įskaitant fizinio atstumo laikymąsi, kontaktų su kitais asmenimis mažinimą ir ekonominius apribojimus. Tai apsunkina esminių apribojimų įgyvendinimą ir suteikia stiprų pagrindą dezinformacijai apie pandemiją plisti.

Pandemijos sukeltas nuovargis – tikėtina ir natūrali reakcija į užsitęsusią visuomenės sveikatos krizę kovojant su COVID-19. Todėl svarbu, kad valstybės narės spręstų ir pripažintų šią problemą. PSO Europos regioninis biuras parengė gaires, skirtas padėti šalims rengti daugialypius veiksmų planus siekiant išlaikyti ir sustiprinti visuomenės pritariamąjį požiūrį į apsaugančią elgseną³⁰.

²⁸ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/IP_20_1864

²⁹ <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/statements/statement-rising-covid-19-fatigue-and-a-pan-regional-response>

³⁰ <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/335820/WHO-EURO-2020-1160-40906-55390-eng.pdf>

Reikėtų tinkamą dėmesį skirti ne tik pandemijos sukeltam nuovargiui, bet ir COVID-19 poveikiui gyventojų psichikos sveikatai. Gyventojų susirūpinimas ir jų juntama destabilizacija gali būti ypač opi problema tarp labiausiai pažeidžiamų grupių, pavyzdžiui, vyresnio amžiaus suaugusiųjų ar asmenų, turinčių esminių sveikatos sutrikimų, taip pat vienišų arba neįgalių asmenų. Sveikatos ir priežiūros sričių darbuotojai ypač pažeidžiami, todėl reikėtų skatinti taikyti geriausios patirties pavyzdžius, kaip sumažinti poveikį šiems ir kitiems pirminės grandies darbuotojams.

Iki šiol pagrindinis nustatomas psichologinis poveikis – padidėjęs streso arba nerimo lygis³¹. Tačiau pradėjus taikyti naujas priemones, visų pirma politiką „Lik namuose“, karantiną ir ilgesnes komendanto valandas, turint omeny ir šių priemonių poveikį daugelio žmonių įprastinei veiklai, kasdienybei ar pragyvenimui, taip pat didėja vienišumo, depresijos, žalingo alkoholio ir narkotikų vartojimo, savęs žalojimo, šeiminio smurto ar savižudiško elgesio rodikliai³². Valstybės narės turėtų spręsti šias problemas ir užtikrinti, kad būtų nustatytos atitinkamos priemonės ir paslaugos tiems, kuriems jų reikia.

VALSTYBĖMS NARĖMS REKOMENDUOJAMI VEIKSMAI

- *Aiškiai informuoti piliečius ir bendruomenes apie naujas priemones, priežastis, dėl kurių jos įgyvendinamos, kada ir kaip būtų galima atšaukti jų taikymą. Jei įmanoma, susieti informaciją su tam tikrais tikslais, pavyzdžiui, reprodukcijos verte, kad būtų juntama ir suprantama priemonių nauda. Labai svarbu, kad piliečiai tikėtų priemonių nauda ir jų laikytųsi.*
- *Užtikrinti, kad asmenims, kuriems reikalingos psichikos sveikatos paslaugos ir psichosocialinė pagalba, įskaitant pirminės grandies ir būtiniausius darbuotojus ar paslaugų teikėjus, šios paslaugos ir pagalba (pavyzdžiui, nemokama pagalbos linijų pagalba) būtų teikiamos ir lengvai prieinamos. Teikti pagalbą neįgaliesiems ir pažeidžiamiems gyventojams.*
- *Sveikatos politikos platformoje suburtos suinteresuotosios šalys siekiant nustatyti įvairių per pirmąją pandemijos bangą įgytos geriausios patirties pavyzdžių – juos, valstybių narių prašymu ir Komisijai padedant, būtų galima taikyti.*

7. SKIEPIJIMO NUO COVID-19 STRATEGIJŲ SVARBA

Europai mokantis gyventi pandemijos sąlygomis, saugių ir veiksmingų vakcinų nuo COVID-19 kūrimas ir spartus jų paskirstymas visame pasaulyje tebėra esminis dalykas siekiant išspręsti visuomenės sveikatos krizę. Vadovaudamasi birželio 17 d. priimta ES vakcinų nuo COVID-19 strategija³³, Europos Komisija ir valstybės narės užtikrina vakcinų nuo COVID-19 gamybą pagal išankstines pirkimo sutartis su vakcinų gamintojais. Europos vaistų agentūrai atlikus išsamią vakcinų analizę pagal įprastinius saugumo ir veiksmingumo standartus, vakcinai turės būti gautas Komisijos leidimas.

³¹ <https://ec.europa.eu/jrc/en/news/covid-19-and-counter-measures-both-detrimental-mental-health>

³² <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/publications-and-technical-guidance/noncommunicable-diseases/mental-health-and-covid-19>

³³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?qid=1597339415327&uri=CELEX:52020DC0245>

Komisija taip pat nurodė, kad visoje Europoje turi būti užtikrinta galimybė naudotis saugiomis ir veiksmingomis vakcinomis, kartu koordinuotai įgyvendinant skiepavimo strategijas, kad būtų galima pradėti naudoti vakcinas. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad būtų atitinkamai planuojamos vežimo paslaugos ir logistika siekiant saugiai pristatyti vakcinas. Komisija pasirengusi prireikus padėti valstybėms narėms pradėti naudoti vakcinas pagal Sąjungos civilinės saugos mechanizmą ir kitas atitinkamas schemas. Spalio 15 d. komunikate³⁴ Komisija išdėstė pagrindinius aspektus, į kuriuos valstybės narės turi atsižvelgti įgyvendindamos skiepavimo nuo COVID-19 strategijas, kad užtikrintų tvarkingą ir savalaikį vakcinų naudojimą. Šie aspektai susiję su reikalingais skiepavimo paslaugų pajėgumais, galimybe gyventojams lengvai, už prieinamą kainą ir, pageidautina, nemokamai pasiskiepyti, vežimo ir saugojimo pajėgumais bei informacijos apie vakcinų nuo COVID-19 naudą, riziką ir svarbą teikimu piliečiams. Kadangi pradiniais vakcinų skirstymo etapais, kol bus galima padidinti gamybą, bendras vakcinos dozių skaičius bus ribotas, komunikate taip pat pateikiami prioritetinių grupių, kurioms pirmiausiai turėtų būti skiriamas skiepavimas, pavyzdžiai.

Valstybės narės dalinasi žiniomis ir patirtimi ir pranešė apie nacionalinių skiepavimo strategijų rengimo eigą, taip pat, be kita ko, nustatė gyventojų grupes ir bendruomenes, kurioms bus teikiama pirmenybė skiepiant nuo COVID-19. Tarp ataskaitas teikiančių valstybių narių nustatytų prioritetinių tikslinių grupių – vyresnio amžiaus asmenys, sveikatos priežiūros darbuotojai, būtiniausių viešųjų paslaugų, išskyrus sveikatą, darbuotojai, transporto darbuotojai, lėtinėmis ligomis sergantys asmenys, neįgalieji ir socialinės rūpybos darbuotojai. Didžioji dauguma valstybių narių, pranešusių apie dabartinę skiepavimo strategijų rengimo būklę, planuoja nemokamai siūlyti vakcinas nuo COVID-19, o kai kurios iš jų naudosis visoje šalyje esančiais skiepavimo centrais siekdamos užtikrinti, kad vakcinos pasiektų kaimo vietovių gyventojus arba asmenų, kuriems sunku pasinaudoti skiepavimo paslaugomis ar centrais, grupes.

Daugelis Europos šalių šiuo metu peržiūri savo skiepavimo infrastruktūrą, visų pirma siekdamos užtikrinti papildomus šaldymo grandinės pajėgumus, ir stiprina esamas skiepavimo paslaugas – įdarbina ir apmoko papildomų sveikatos priežiūros darbuotojų. Dėl medicininių ir asmeninių apsaugos priemonių, reikalingų skiepavimo paslaugoms teikti, dauguma ataskaitas teikiančių valstybių narių planuoja naudoti esamus rezervus, tačiau daugelis šalių taip pat planuoja sukaupti prekių atsargų pagal nacionalines arba ES centralizuoto viešojo pirkimo procedūras, visų pirma kalbant apie prekes, reikalingas konkrečiai skiepavimui nuo COVID-19. Jei nacionalinių pajėgumų nepakaktų, valstybės narės galėtų prašyti pagalbos naudodamosi Sąjungos civilinės saugos mechanizmu – tiek iš ES civilinės saugos rezervo, tiek iš ES skubiosios medicinos įrangos atsargų. Kartu su šiuo komunikatu ECDC paskelbė ES / EEE ir Jungtinės Karalystės parengtų vakcinų nuo COVID-19 naudojimo ir skiepavimo planų apžvalgą. Remdamasi šiuo dokumentu, diskusijomis Sveikatos saugumo komitete ir ECDC tyrimais, Komisija svarstys, ar reikia papildomų gairių dėl nacionalinių skiepavimo nuo COVID-19 planų.

Kai tik atsiras COVID-19 vakcinų ir bus žinoma, kokios vakcinos pateks į rinką, kokios jų konkrečios savybės ir kokie turėtų būti taikomi reikalavimai, Komisija paskelbs konkrečias rekomendacijas, kaip tas vakcinas geriausia naudoti. Lygiagrečiai Komisija ir Europos išorės veiksnių tarnyba toliau bendradarbiaus su PSO ir tarptautiniais partneriais siekdamos padėti

³⁴ https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/vaccination/docs/2020_strategies_deployment_en.pdf, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0680&qid=1606716909397>

visame pasaulyje užtikrinti galimybę gauti vakcinų nuo COVID-19 ir jomis skiepytis, taip pat toliau vadovaus pasaulinio atsako į pandemiją veiksams remdamos šalis partneres bei keisis geriausia priemonių taikymo patirtimi, kad pandemija būtų sukontroliuota ir įveikta.

Daugelyje šalių jau sukurti arba šiuo metu atnaujinami skiepavimo registrai (popieriuje arba imunizacijos informacinių sistemų (toliau – IIS) forma), jie bus labai svarbūs siekiant užtikrinti, kad būtų galima tvarkyti skiepavimo nuo COVID-19 duomenis. Tai svarbi skiepavimo programų priemonė. Šiose sistemose kaupiami duomenys tiek asmens, tiek populiacijos lygmeniu ir jos yra vertingas informacijos šaltinis asmenims ir bendruomenei. Asmenys turi teisę priimti pagrįstus sprendimus dėl skiepavimo, tačiau kuo geresnės bus galimybės nustatyti bendruomenėse vyraujančius skiepavimo modelius, tuo kryptingesnės bus skiepavimo programos, taigi ir geresnė visuomenės sveikata.

Visos ataskaitas teikiančios valstybės narės aktyviai ieško informacijos apie skiepimą nuo COVID-19 ir daugelis rengia specialius komunikacijos planus. Komisija glaudžiai bendradarbiaus su valstybėmis narėmis siekdama joms padėti informuoti piliečius apie vakciną nuo COVID-19, kad jie galėtų priimti pagrįstus sprendimus.

Dabar, kai skiepimai beveik ranka pasiekiami, tarptautiniu lygmeniu dedamos pastangos toliau plėtoti elektronines informacijos apie skiepimą sistemas ir skiepavimo pažymėjimus, įskaitant skaitmeninius, kad būtų užtikrinta griežta skiepavimo ir neigiamo poveikio stebėseną ir gyventojams būtų suteikta patikimų priemonių atskleisti savo skiepavimo būklę. Bendras visos ES požiūris į patikimus ir patikrinamus skiepavimo pažymėjimus padėtų sustiprinti valstybių narių visuomenės sveikatos užtikrinimo priemones ir piliečių pasitikėjimą skiepavimo kampanija.

VALSTYBĖMS NARĖMS REKOMENDUOJAMI VEIKSMAI

- *Toliau kurti skiepavimo nuo COVID-19 strategijas atsižvelgiant į 2020 m. spalio 15 d. Komisijos komunikate pabrėžtus aspektus ir ECDC rekomendacijas.*
- *Teikti ECDC ataskaitas apie skiepavimo nuo COVID-19 strategijas bei dalintis savo žiniomis ir patirtimi, be kita ko, Sveikatos saugumo komiteto ir nacionalinių techninių imunizacijos ekspertų patariamųjų grupių bendradarbiavimo forumuose.*
- *Valstybės narės turėtų koordinuoti pastangas spręsdamos klaidingos informacijos ir dezinformacijos apie galimą vakciną nuo COVID-19 problemą – derindamos veiksmus ir bendradarbiaudamos su tarptautinėmis institucijomis ir interneto platformomis. Komisija padės įgyvendinti šias pastangas.*

8. KITOKIA METŲ PABAIGA

Per 2020 m. Europa padarė didelę pažangą siekdama suprasti, kaip valdyti COVID-19 pandemiją. Perspektyvios vakcinų gali padėti įveikti pandemiją. Tačiau tikrovė tokia, kad **ES dar laukia keli sunkūs mėnesiai, kol bus pradėta dideliu mastu naudoti vakcinas ir gerokai pagerės piliečių gyvenimas.** Kol kas priemonės turėtų būti švelninamos laipsniškai. Reikėtų vengti skubotai mažinti apsauginių priemonių taikymą, nes, priešingu atveju, pasibaigus metų pabaigos šventėms, prireiktų dar griežtesnių ribojamųjų priemonių ir jos būtų taikomos ilgesnį laiką. Piliečių parama ir pasitikėjimas turės lemiamą reikšmę įveikiant šį sunkų laikotarpį. Parama tiems, kurių psichikos sveikatai pakenkė pandemija, – labai svarbus

aspektas, į kurį reikėtų atsižvelgti padedant ES piliečiams visiems kartu dar kurį laiką ištvirti kasdienio gyvenimo apribojimus. Taip pat labai svarbu remti įmones ir darbuotojus, patiriančius sunkumų dėl būtinų apribojimų.

Artimiausiais mėnesiais bus svarbiausia užtikrinti **įvedamų priemonių proporcingumą ir aiškiai informuoti visuomenę** apie nustatytas priemones ir jų įvedimo priežastis. Per šį laikotarpį daugeliui ES piliečių didžiausią susirūpinimą kėlė valstybių narių veiksmų nuoseklumo stoka. Taigi svarbu, kad valstybės narės toliau derintų savo metodus su Europos Komisija ir aiškiai informuotų viena kitą apie priemones, kurių jos imasi, bei taikomą sprendimų priėmimo sistemą.

Bendradarbiavimas ir koordinavimas ES lygmeniu ir toliau labai svarbūs kuriant ir įgyvendinant nuoseklią įrodymais pagrįstą kontrolės sistemą siekiant tvariai ir veiksmingai įveikti pandemiją. ES vakcinų nuo COVID-19 strategija – jos pagrindu atsirado galimybė ES sudaryti išankstines pirkimo sutartis dėl vakcinų įsigijimo – rodo, kad bendros pastangos padeda pasiekti geresnių rezultatų. Šios krypties reikėtų laikytis kuriant bendrą struktūrizuotą reagavimo į COVID-19 metodą.

Šiomis priemonėmis ES toliau stengsis įveikti pandemiją. Metų pabaiga bus kitokia – su apribojimais, kaukėmis ir fiziniu atstumu. Tačiau tai bus proga pailsėti ir įgauti jėgų pandemijos keliamam nuolatiniam iššūkiui įveikti. **Kiekvieno asmens pastangos svarbios.**